katkı

AYLIK FİKİR VE SANAT DERGİSİ

YIL: 1, SAYI: 2, 15 EKİM 1970, FİATI 2 LİRA

Sahibi ve Sorumlu Yönetmen A. E. Güran — Aylık Fikir ve Sanat Dergisi — Her ayın 15'inde çıkar — İlân kabul etmez — Yazışma adresi Gadikpaşa Cami Sokak 40/5 - İstanbul — Yıllık abone: 24, altı aylık: 12, üç aylık: 6 TL.'dir. Gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez. — Dizildiği yer: Asya Matbaası - Baskı: Haşmet Matbaası.

SOSYALİZMİN TÜRKİYEDEKİ VARİYETELERİ

BÜLENT NEBİL

Werner Sombart, **Deutscher Sozialismus** adlı eserinde, sosyalizmin tarifi ve muhtelif nevileri üzerinde uzun uzadıya durmakta ve bunların adlarını, mufassal bir liste halinde, sıralamaktadır.

Türkiyede, 27 Mayıs hareketinden ve İkinci Cumhuriyet Anayasasının kabulünden sonra, doktrin konularını ele alan broşür ve kitaplarda ve özellikle - Bizans kavgalarına, medrese münakaşalarına ve skolâstik tartışmalara kolayca dejenere ettirilen - teori alanındaki boğuşmalarda, sosyalizmin bilinen ve bilinmeyen birçok variyeteleri ileri sürüldü. Bunlardan, tesadüfen, gözümüze çarpanları sıralayalım:

İlmî sosyalizm, bilimsel sosyalizm, ihtilâlci sosyalizm, tekâmülcü sosyalizm, devrimci sosyalizm, evrimci sosyalizm, reformist sosyalizm, islâhatçı sosyalizm, proleter sosyalizmi, proleter devrimci sosyalizm, devrimci proleter sosyalizmi, Leninci sosyalizm, marksist-leninist sosyalizm, Marksist-Leninist-Stalinist sosyalizm, Marksist-Leninist-Stalinist-Maoist sosyalizm, belediye sosyalizmi, parlamento sosyalizmi, toplumcu sosyalizm, nasyonal sosyalizm, milliyetçi sosyalizm, enternasyonal sosyalizm, beynelmilel sosyalizm, anulusal sosyalizm, komünizan sosyalizm, anarşist sosyalizm, modern sosyalizm, çağdaş sosyalizm, realist sosyalizm, gerçekçi sosyalizm, ütopik sosyalizm, hayalci sosyalizm, devlet sosyalizmi, lonca sosyalizmi, feodal sosyalizm, derebeylik sosyalizmi, burjuva sosyalizmi, küçük burjuva sosyalizmi, Hıristiyan sosyalizmi, Tevrat sosyalizmi, İncil sosyalizmi, Kur'an sosyalizmi, Eflâtun sosyalizmi, kilise sosyalizmi, etik sosyalizm, ahlâkî sosyalizm, İslâm sosyalizmi, Osmanlı sosyalizmi, ekonomik sosyalizm, iktisadî sosyalizm, kültürel sosyalizm, yüksek teknikli sosyalizm, Stalinci sosyalizm, Maocu sosyalizm, Titocu sosyalizm, Ho'cu sosyalizm, Kastrocu sosyalizm, oportünist sosyalizm, revizyonist sosyalizm, Küba sosyalizmi, Rus tipi sosyalizm, Çin tipi sosyalizm, Afrika tipi sosyalizm, bağımsız sosyalizm, tek ülke sosyalizmi, bir ülke sosyalizmi, Fransız sosyalizmi, Alman sosyalizmi, İngiltere sosyalizmi, Amerikan sosyalizmi, Belçika sosyalizmi, Hollanda sosyalizmi, Fin sosyalizmi, İsveç sosyalizmi, İtalyan sosyalizmi, İspanyol sosyalizmi, Meksika sosyalizmi, Brezilya sosyalizmi, Japon sosyalizmi, Ku-

zey Kore sosyalizmi, Macar sosyalizmi, Çekoslavak sosyalizmi, Polonya sosyalizmi, Bulgar sosyalizmi, Romen sosyalizmi, Yunan sosyalizmi, Arnavut sosyalizmi, Enverhoca sosyalizmi, Cezayir sosyalizmi, Arap sosyalizmi, İsrail sosyalizmi, Hint sosyalizmi, Seylan sosyalizmi, Nâsır sosyalizmi, Sudan sosyalizmi, Libya sosyalizmi, Suriye sosyalizmi, Müslüman sosyalizmi, gâvur sosyalizmi, Müslüman-Türk sosyalizmi, Şili sosyalizmi, Ermeni sosyalizmi, Guevara sosyalizmi, çıfıt sosyalizmi, Laz sosyalizmi, Kürt sosyalizmi, Boşnak sosyalizmi, yerli sosyalizm, muhacır sosyalizmi, Çerkes Etem sosyalizmi, İttihatçıların sosyalizmi, Enver Paşa sosyalizmi, Halifeci sosyalizm, Padişahçı sosyalizm, Emperyalist sosyalizm, sömürgeci sosyalizm, Birinci Enternasyonal sosyalizmi, İkinci Enternasyonal sosyalizmi, Üçüncü Enternasyonal sosyalizmi, Dördüncü Enternasyonal sosyalizmi, Kominform sosyalizmi, ithal malı sosyalizm, radikal sosyalizm, köklü sosyalizm, köksüz sosyalizm, kökü dışarda sosyalizm, kökü içerde sosyalizm, hâlis sosyalizm, sahte sosyalizm, totaliter sosyalizm, ceberut devlet sosyalizmi, asık suratlı sosyalizm, insancı sosyalizm, humanist sosyalizm, hürriyetçi sosyalizm, güler yüzlü sosyalizm, korkunç yüzlü sosyalizm, vatanı olan sosyalizm, vatansız sosyalizm, dine karşı olmıyan sosyalizm, aileye karşı olmıyan sosyalizm, eli kırbaçlı sosyalizm, tepeden inme sosyalizm, zincirli sosyalizm, tasmalı sosyalizm, Babıâlî sosyalizmi, zadegân döküntüsü sosyalizm, mahfil sosyalizmi, sa lon sosyalizmi, milyonerler sosyalizmi, meyhana sosyalizmi, İstanbul dukalığı sosyalizmi, aylaklar sosyalizmi, beleştenkonma sosyalizmi, icazetli sosyalizm, maskeli sosyalizm ,polis sosyalizmi, candarma sosyalizmi, Cia sosyalizmi, Türk sosyalizmi, Türkiye sosyalizmi, mahallî sosyalizm, istiklâlci sosyalizm, kalkınma sosyalizmi, hızla kalkınma sosyalizmi, geri kalmış ülkeler sosyalizmi, batılılaşma sosyalizmi, işçi sosyalizmi, emekçi sosyalizmi, işveren sosyalizmi, sendikacılar sosyalizmi, sendika ağaları sosyalizmi, halk sosyalizmi, popülist sosyalizm, halkçı sosyalizm, yığın sosyalizmi, proleter olmıyan sosyalizm, aydın sosyalizmi, münevverler sosyalizmi, köylü sosyalizmi, ırgat sosyalizmi, amele sosyalizmi, alevî sosyalizmi, tekke sosyalizmi, Hacı Bayrâm-ı Velî sosyalizmi, Bektaşi sosyalizmi, Mevlâna sosyalizmi, Gökalp sosyalizmi, Atatürkçü sosyalizm, 27 Mayıs sosyalizmi, asker sosyalizmi, başıbozuk sosyalizmi, kanuna saygılı sosyalizm, kanuna saygısız sosyalizm, dogmatik sosyalizm, bürokratik sosyalizm, aristokratik sosyalizm, memur sosyalizmi, kapıkulu sosyalizmi, gecekondu sosyalizmi, kriptocu sosyalizm, çarşaflı sosyalizm, peçeli sosyalizm, Yön sosyalizmi, TİP sosyalizmi, İnönü sosyalizmi, ortanın solu sosyalizmi, sapık sosyalizm, insaflı sosyalizm, insafsız sosyalizm, eskilerin sosyalizmi, yenilerin sosyalizmi, dar sosyalizm, geniş sosyalizm, alaturka sosyalizm, alafranga sosyalizm, yüksek sosyalizm, alçak sosyalizm, namuslu sosyalizm, namussuz sosyalizm!.....

İşte, **Türk Sosyalisti** ve **Türkiye Sosyalisti** sıfatını benimsiyenlerin, son on yıl içinde, dünya sosyalist literatürüne yaptıkları katkının orijinal ve ibret verici tablosu budur.

ORTANIN SOLUNDAKİLER VE İNÖNÜ

Ortanın solundakiler, - kendi deyişlerine göre - **sosyalist** değillerdir ve hiç bir zaman da **sosyalist** olmıyacaklardır. Fakat:

a) Sömürücü düzenine karşıdırlar;

b) Ezilenin, emeğinin karşılığını alamıyanın, işsizin, topraksızın, güçsüzün koruyucusudurlar; ve, ezenlere, sömürenlere, aracılara, çiğniyenlere, haksız kazanç sağlıyanlara AMANSIZ BİR SAVAŞ açmış olanlar - SOSYALİSTLER değil - onlardır;

c) Anayasa'ya uygun olan SOSYAL DEVLET'in ve SOSYAL ADALET'in kurulmasını da yine onlar istemektedirler.

Bir kelimeyle, en KÖKLÜ REFORMLAR, ancak ve ancak, onlar tarafından gerçekleştirilebilir. Büyük toprak sahiplerini, tefecileri, ticaret bezirgâhlarını, ancak, onlar silip süpürebilir. Açlığın, yoksulluğun kökünü onlar kazıyabilir. Bir avuç mutlu kişiyi ortadan kaldırıp bu cennet yurdu sonsuz bir mutluluğa onlar kavuşturabilir. Hem de, SOSYALİZM ve BOLŞEVİZM gibi kelimeleri ağıza almadan; C. H. P. 'yi AŞIRI SOL'a kaydırmadan!

İnönü, kimsenini akıl erdiremiyeceği formülleri bulmakta yektâ bir politika hokkabazıdır. Faşizan bir rejimde **diktatörcük** iken, ansızın, su katılmadık liberal bir demokrat; ve MİLLÎ ŞEF iken, bir anda, GENEL BAŞKAN oluverip, herkesin parmağını ağzında bırakmadı mı? Şimdi de, Partisini ORTANIN SOLU'na (**centre gauche**'a) oturttuktan sonra, cevahir yumurtluyor:

«Kırk yıllık Devletçiyim!... Halk Partisi sosyalist değildir; ama, sosyalist değiliz diyemem! C. H. P., hiç bir zaman sosyalist olmıyacaktır. Bizim kırk yıllık DEVLETÇİLİĞİMİZ Batıdaki sosyalist partilerinden daha ileridir, onlara üstündür. Biz Devletçilikte Batı sosyalistlerinden daha ileıiye gittik. Devletleştirdik ama SOSYAL ADALET'i sağlıyamadık. Biz sosyalizme gitmiyoruz; sosyalistler, bizim icraatta ilerde olduğumuz yerlere geliyorlar. **Ortanın solu, komünistliğe karşı tek ve tesirli barajdır. C. H. P., komünizmin, bugünkü yaşayış düzeni içinde, karşısına çıkacak tek emniyet duvarıdır.** Sosyalizmi komünizm yolunda bir aşama olarak kabul eden komünist partilerle ilişkimiz yoktur, olamaz ve olmıyacaktır. Sosyalist partiler için Cumhuriyet vazgeçilmez bir şart değildir. Sosyalist partiler, prensip olarak, beynelmilelcidirler. Sosyalistler, lâikliği aşıp, dini prensip olarak red ederler. Biz herhangi bir sınıf veya zümrenin egemenliğini red ederiz. Gözüm açık gitmiyeceğim. Büyük Önderimiz Atatürk'e kavuştuğum zaman, ebedî bir huzur içinde olacağım. Vs. Vs.»

HAKİM SINIFLARDAKİ DEVRİMCİLİK OYUNU VE GERÇEK DEVRİMCİ AYDININ İHTİYAÇ-ÖZGÜRLÜK ÇELİŞKİSİNE DAİR

A. E. GÜRAN

Bazı adamlar çıkar para verirler, bir kapital teşekkül eder ve bu kapital düzende herhangi bir müesseseyi kurabilir. Bu anlamda bir dergi de böyle bir düzen kurumudur. Hakim sınıflardaki bunalmış aydınlar bu kurumu kullanarak diğer aydınlara küfretmek dolayısıyle deşarj olmak fırsatını bulurlar. Bunun hemen görünen sebebi hakim sınıf elemanlarının bölüşecekleri değerlerin gittikçe azalmasıdır. Yoksa bir aydının çıkıpta «ben Mao'cuyum!» filân demesinin veya en ileri devrimci olduğunu bağırmasının anlamı ne olabilir? Olsa olsa diğerlerine bir tehdit ve değer bölüşümünde ilerde payını artırmak umudu...

Oysa biz bir aydının kendi düzen tenkitlerini anlamak isteriz. Çünkü ancak bu şekilde aydınların hangi seviyede inkârcı ve dolayısıyle düzenin (veya hakim sınıfların) hangi mertebede gereksiz olduğu tesbit edilmiş olacaktır. Tabii ki adam dünya görüşünü anlatırken vazgeçebildiği şeyleri anlatacaktır; ve bu şekilde proleter devrimine giden yolun hangi merhalesinde olduğumuz ortaya çıkacaktır. Adamın lüks alışkanlıklar, lüks bir çevre gırtlağını sıkarken onun «proleter devrimciyim» demesinin ne anlamı var; önce kendi gırtlağını kurtarsın da ondan sonra proleter dostu falan olsun. Sonra buradaki lüksün, bir nokta değil bir diferans meselesi olduğu iyi anlaşılmalıdır; yani bir «lüks tırmanması» söz konusudur. Buna göre adamın sosyalistliğe başladıktan sonra lüks tüketim seviyesi hiç olmazsa sosyalizme gelmeden önceki seviyenin daima altında olmalıdır; ki dava «artık zaman» ve «artık güç» kazansın. Oysaki bizde tam tersi olmakta. Ve sosyalistlik, düzenin bir metaı durumuna getirilmektedir. Sosyalist devrimci aydın önce pratik yaşamı ile örnek olmak durumundadır. Biz şuuru, yaşamın belirlediğini, proteler devrimci düşüncenin kalburüstü yaşıyanlarda olamıyacağını, bunların, gerçek proleter devrimi ortamında birer saptırıcı ve frenleyici olacaklarını yavaş yavaş elbette proleteryaya anlatacağız.

LENİN VE FELSEFE

I.

HENRİ BARBUSSE

Tabiatta olsun, insan toplumunda olsun, hiç bir olay yoktur ki, laboratuvarda imbikten geçirilmiş su gibi saf ve duru olsun. Faraza, kapitalist toplumda birçok sınıf artıkları ve çeşitli tortular vardır.

Lenin, Bolşevik Partisi'nde, sendikalarla ilgili bir tartışma sırasınsa, Buharin'in formel lojiğe (skolastik mantığa) saplandığını pek güzel gösterdiği gibi, diyalektik lojiğin (marksist mantığın) ne olduğunu da, halkın kolayca anlıyacağı açık ve sade bir dille izah ediyor.

Lenin'de teori ile pratik birbirine sıkıca örülüdür. Nazariye ile ameliyenin, düşünce ile eylemin birliği prensibi onda canlı bir örnek halindedir. Marx'la Engels'in bu en büyük şakirdi: «Teorisiz gerçek devrimci olamaz» der; «ne teorisiz pratik olur, ne de pratikten uzak bir teori.»

Aksiyon adamı, teşkilâtcı ve nazariyeci Lenin'i iyiden iyiye anlamak için, onun felsefe alanındaki faaliyetini incelemek gerektir. Marksizm-Leninizme yaklaşan aydın çevrelerde olsun, devrimci işçiler arasında olsun, Marksizm-Leninizmin kendine özgü bir felsefesi bulunduğu ve bunun da **diyalektik maddecilik** olduğu bugün iyice biliniyorsa, bunu tamamile ve hemen hemen yalnız Lenin'e borçluyuz.

II. Enternasyonal'de, markizmin felsefe kısmı, sökülüp ayrılmaz birçok parçaları gibi, gömülmüş ve unutulmuştu. Hatta, Kautsky, «Marx'ın hiç bir felsefesi yoktu» diyecek kadar ileri varıyordu. Marksizmin felsefe cephesini böylece inkâr yoluna saparaktır ki, enternasyonal sosyaldemokrat hareketi içinde, ötede beride, marksizmi herhangi bir felsefeyle - kantizmden ve yeni-kantçılıktan, pozitivizmden veya Mach'ın ampiriyokritisizminden faydalanarak - everme ve birleştirme teşebbüslerine girişilmiştir.

Lenin, ortodoks marksizmi felsefe cephesinden tehdit eden tehlikeyi, daha pek erkenden göstermişti. Çok gençken yazdığı ilk nazarî eserlerinde (**Halk Dostları Kimlerdir?** ve **Popülizmin Ekonomik Muhtevası**), halkçılığın ideologlarına çatarken, polemiğinin en kuvvetli kısmı muarızlarının felsefî fikirlerine çevrilmişti; ve Lenin bu felsefî fikirlere, or-

todoks marksizmin felsefe görüşü ile karşı çıkıyordu. Lenin'in daha bu ilk eserleri, onun bu planda yalnız muarızlarını değil, belki Rusyadaki ve yabancı memleketlerdeki bütün çağdaş marksistleri aşan çok okumuş marksist filozof olduğunu belirtiyor. Bugün biliyoruz ki, o devirde, yalnız Markx'ın KAPİTAL'ını değil; ayni zamanda, Marx'ın ve Engels'in gençliğine ait en dikkate değer eserlerinden biri olan **Mukaddes Aile** (1845)'yi ve Marx'la Engels'in felsefî tefekkür gelişmesinde rol oynıyan öteki eserleri de büyük bir dikkatle okunmuştu. Unutmıyalım ki, **Kapital**'ın satırlarında müellifinin bütün felsefesi vardır ve Lenin'in dediği gibi, yapısı ile «umumiyetle diyalektiğin açıklanıp sunuluş veya inceleme metodunu» gösterir. Yukardaki ibarelerde öteki eserler derken kast ettiğimiz de, ezcümle Feuerbach'ın **Dinin Özüne Dair Konferanslar**'ıdır.

EN BÜYÜK MÜNEKKİT

Edebiyatımızda Sainte-Beuve rolünü yüklenmek istiyen Nurullah Ataç, uzun yıllar, genç şairlerin başına defne dalları yerleştirdi ve şöhret dağıtma işini tekele aldı.

Estetik alanının bu yasakoyucusu, yasa tanımıyan bir despottu. Onun yalnız eleştirmeleri değil, «sözleşi» leri de birbiriyle gırtlaklaşmıştır. Yazısının baş tarafı alt kısmiyle durmadan dövüşür; hatta, çok defa, yanyana iki satırı kıyasıya yumruklaşırdı. Onun gibi, her adımda, tenakuz hünerleri gösteren bir kalem perendebazı, kolay kolay, yetişmiyecek!

Yahya Kemal için «ŞİİR ZEVKİ YOKTUR! ŞAİR DEĞİLDİR!.» diye kesin bir fetva çıkaran; sonra da, «YAHYA KEMAL ÇAĞIMIZIN EN BÜYÜK TÜRK ŞAİRİDİR» diyerek, bu «TANRI ŞAİR» in devrinde yaşamanın sonsuz bir bahtiyarlık olduğunu ilân eden o zavallı değil midir?

Gene o bîçare değil midir ki, «eski dilin bugünün İSTERİLERİNE uymadığını» görüp anlıyarak «öz Türkçe yazmakta direnmeden» önce, «Dil Devrimine dayatmağa kalkışmıştı: Olmaz bu iş! -demişti- Alıştığımız sözleri bırakamayız! Bırakırsak dilimizi yoksullaştırırız!»

«Türk edebiyatının gelmiş geçmiş en büyük münekkidi olan» Nurullah Ataç, dilde anarşi bayrağını açanların başında yer almış ve «üretiverdiği tilciklerle» Türkçenin ruhuna fatiha okumuştur. «Devrik cümle» denilen düzeni bozuk cümle modasiyle Belâğat-ı Osmaniyye yazarı Cevdet Paşa'nın mezardaki kemiklerini titreten de odur!

AYDIN İHANETİ YA DA TRT ÖDÜLLERİ

BEKİR YILDIZ

Gelen bir tekme atmış, giden bir yumruk indirmiş Anadolu insanına. Gün olmuş, saraylarda birikmiş ezilen, horlanan insanımızın hakkı-hukuku. Gün olmuş ağanın ambarına akmış, kapitalizmin kasasında istiflenmiş.

Fakat ulusumuz hiçbir zaman gerçek düşmanı bilememiş, ayıramamış. Ne bilsin öz düşmanın, kendi kandaşı aydınlar olduğunu.

Buldozerler saldırır gecekonduların üzerine. «Damlıya-damlıya göl olmaz» ama, dört duvar, bir çatı olmuştur, yılların dişinden tırnağından arttırılan kuruşlar. Mühendislerimiz, - hem de birkaç kuşak önce böylesine bir gecekondudan ya da mağaralardan çıkgelen - mühendislerimiz plânlar yaparlar dev apartmanlar için. Çocuklara ayrılmıştır, salon-salomanjesi bol katların birkaç odası. Uyumak, oynamak için ayrı ayrı odalar düşünmüştür dâhi mühendislerimiz! Ama hiçbirinin kılı kıpırdamaz, buldozerin çelik paletleri, sadece, burjuva çocuklarının oyuncak odaları büyüklüğündeki gecekonduları yerle bir ettiği zaman. Çocuklar ağlaşır, kadınlar, kendilerini yerden yere atarlar; anaları, babaları, yavruları az önce ölmüşcesine. Babaların henüz birşeyden haberi yoktur. Çünkü onlar, kentin gözalıcı yerlerinde, mühendis kandaşlarının planını uygulamakta, elleriyle kardıkları harçları sırtlarında yukarlara taşımaktadırlar.

Ve aydınlarımız pekçok gerçeğin bilincinde olmalarına karşın çoğu **kez susmakta lüks** tırmanışlarının sonunu almanın tatlı sarhoşluğuyla yan gelip yatmaktadırlar. Ama umulmadık patlamalardan ürküp altyapıya ara sıra göz kırpmak, sözüm ona vicdanlarının sadakasını ödemek, onların başka bir uğraşı olduğundan, çakırkeyf olunca da devrim aynasında boy göstermektedirler. Sınıfları olmadığından bazan egemen sınıflara sokulmakta boyun büküp gerdan kırmakta, bazan da alt yapıya sokulup **cepte keklik** örneği devrim adına fetva vermektedirler.

Yüzyıllardır köye hapsedilmiş Anadolu insanı Cumhuriyet devriminden - daha doğrusu - D.P. döneminden sonra, saklandıkları inlerinde tedirgin edilip büyük kentlere kişelenmiş, köyde ağanın, kentlerde kapitalizmin kölesi olan bu insanlar, çağdışı yaşamaya terkedilmişti. Din, sıkı-

şıklığın emniyet supapı diye kullanılmış ve kullanılmasına devam ededursun, son yıllarda da, devrimlerin hiçbirinden yararlanamamış Anadolu insanı gün geçtikçe daha çok yoksullaştırılarak Avrupa'ya kovalanmışlardı. Hem de «Avrupa Konseyine Mahsus Pasaport»larıyla. Oysa, bizdeki egemen sınıflarla, Batı hilebazlarının ortaklaşa düzenledikleri **dilenci vesikası**ndan başka bir anlamı yoktu bu pasaportların.

Sonuç olarak, ya ezilen, horlanan insanların safında yer almak, onların acılarını, kinlerini, alacaklarını, yaşanmamış sevgilerini savunmak ve onlar adına hesap sormak, ya da egemen sınıflara kuyruk sallayıp onların alkışını tutmak kalıyor geriye...

Sözü buraya kadar taşıdıktan sonra biraz da TRT'nin düzenlediği yarışmalara değinmek isterim. Bazı sanatçı vardır, inançlarını, sanatçı onurunu birkaç kuruşa satar, gene bazı sanatçı vardır, milyonlar vız gelir ona.

Egemen sınıflar, düzenin TRT kurumu içinde düzenledikleri **ısmarlama** ve **satınalma** sistemiyle, sanat yapıtlarının değerlendirilmesini değil, sanatçı, düşünür, aydın değerlendirmesi yapmak istemektedir. Hepimizin bildiği katılma koşulları incelendiğinde bu gerçeğin apaçık sırıttığı görülecektir.

Sanatçının **ısmarlanması** ve **satınalınması** yapılırken ne solcu ne de sağcı olmamak gerekecektir. Sanatçının böylesine bağımlı olduğu bir yarışmada, hangi ilkeler savunulacak, hangi ilkelerin yaşaması, geliştirilmesi, söz konusu olcak, apaçık meydandadır. Ama amaç, bir milyondan, birkaç bin lira kaçırmaksa, yüzyıllardan beri, sanatçının, düşünürün, aydının ihanetine uğramış bu ulus, ne zamana kadar «Canınız sağ olsun» diyecek bakalım.

Son sözüm ne yıllanmış kerkerelere ne de «taklacı kuş» gençleredir. Onlar «Sanat ve Bilim» adına iki ayaklı keçi oynatabilirler. Hattâ bulaşık suyuna dönen reklam programlarına biraz konu vermek, Coca-Cola ilkelerini savunmak, benimsetmek, geliştirmek isteyebilirler. Ama devrimci gençler, kendilerini egemen sınıfların düzenlediği böylesi ödüllerden ırak tutup Ödül Kapanına kuyruklarını kıstırmamalıdırlar.

SOSYALİZM TARİHİNDEN BİR YAPRAK

J. S. MİLL

A. CERRAHOĞLU

Seçkin İngiliz filozoflarından, ünlü ekonomist ve püblisist J. S. Mil (Jhon-Stuart Mill), Hindistan Kumpanyası'nda en önemli mevkilerden birini işgal eden Ceymis Mil (James Mill)'in oğludur. Ceymis Mil, kendisine büyük ün sağlıyan bir Hindistan Tarihi yazmıştı (**History of britisch Indian**, 1817-18); **Elements of political economy** adlı eseri de meşhurdur.

J. S. Mil, 20 Mayıs 1806 da, Londra'da doğdu. 1820 de Paris'e gönderildi; baba dostu olan J. B. Say'nin yanında kaldı. 1823 te, İngiltere'ye dönüşünde, Hindistan Kumpanyası'nın bürolarında, küçük bir memur olarak görev aldı. 1856 da, bu Kumpanyanın Muhaberat Müdürlüğüne yükseldi. Bu, babasının eski vazifesi idi. 1865 te Avam Kamarası'na girdi. 1868 seçimlerinden sonra, siyasî hayattan çekildi. 7 Mayıs 1873 te, Avinyon yakınında, Sen-Veron'da öldü.

J. S. Mil, pek genç yaşta iken, moral ve politik bilgilere dalmış, bir çok gazete ve dergilerde yazı yazdıktan sonra, 1843 te bir felsefî eser yayınlamıştır (**A system of logic rationative and inductive**). Politik ekonomiye dair de, o tarihlerde şunları yayınladı: **Essays on some unsettled questions of political Economy** (1844) ve, **Principles of political Economy with some or their application to social philosophy** (1848).

Bunlardan sonra, **Hürriyet** (1859), **Temsilî Hükûmet** (1862), **Ogüst Kont ve Pozitivizm** (1868) adlı eserleri basıldı. Bu son eserde, Ogüst Kont'a beslediği büyük hayranlığı açıklamış; ve kendisini onun şakirtlerinden biri saymıştır.

St. Mil, Devletin aksiyonunu red etmek şöyle dursun, bu aksiyonu meşru sayar ve sınırlarını çizer. Sosyalistlere yaklaşır: Ecirliğin yerine asosiyasyonun, ortaklaşa çalışmanın geçeceğine inanır. İş ücreti sistemini, Şatobriyan (Chateaubrian) ve Lamne (Lamennais) gibi, köleliğin büründüğü son biçim olarak kabul eder. Hatta, daha da ileri gider. **Komünizm, toplumun ihtiyaçlarına adapte olabilecektir,** fikrini imkân dışı bulmaz, böyle bir fikri mümkün sayar.

Mil, yukarda adı geçen «Politik Ekonomi» adlı eserinde, yalnız ser-

veti değil, toplumu da inceler. Politik ekonomiyi - kendi deyişile - sosyal felsefeye uygulama bakımından nazara alır. Kadınların toplumda ve özellikle siyasette oynıyacakları rol hakkında yepyeni fikirler ileri sürer.

Zorbalıkla ve zorla yürütülecek komünizmi şiddetle tenkid eder. Fakat, hemen şunu da ekler:

«Bugünkü toplum mu sürüp gitsin? Yoksa, onun yerine, kapalı kutu olan komünizm mi geçsin? diye sorsalar, ikincisini tercih ederim.»

Kolej dö Frans Profesörü ve Enstitü üyesi Pol Leruva Boliyö (Paul Leroy-Baulieu) **Collectivizm** adlı eserinde, St. Mil'i hırpalamağa çalışmıştı. Mişel Şövalye (Michel Chevalier) ise, onun İngilteredeki durumunu Eflâtun'un Atinadaki durumuna benzetir. Şekil bakımından da, İngilizler, onu büyük bir yazar olarak kabul ederler.

J. S. Mil'in, çeşitli ve zıt açılardan övüldüğünü görüyoruz. XIX. yüzyılda, kapitalist dergiler, onun hakkında şu satırları yazmışlardır:

« O, insan tabiatının yok olması imkânsız tandanslarına gözlerini kapamamış; ahlâka, özgürlüğe huzur ve emniyete, servete hak ettikleri payı vermiştir. Eseri öyle bir hazinedir ki, geleceğin filozofları, bu hazinede birçok nazariyeler bulacaklar; ve Devlet adamları da, yine bu hazineden aksiyon vasıtaları çıkaracaklardır.»

XX. yüzyılın sosyalistleri de, «demokratik İngilterenin bu büyük ve asil ruhlu adamı»nı unutmadılar. Zira, Mil, birçok vesilelerle ezilen sınıftan yana vaziyet almış; ve, 1848 İhtilâlini savunmuştu.

J. S. Mil, babasının eğitiminden geçti. Bu, en ortodoks bir eğitim demekti. Fakat, o, bu ilk konakta duraklayıp kalmadı; ve, tekâmül ederek, kendisine SOSYALİST dedi.

Mil, devrimci sosyalist değildir. Ona göre, ihtilâl ve devrim ilerlemenin düşmanıdır. Reformlar, sürekli etki yapabilmek için, ağır ağır yürütülmelidir. Günün birinde, devrimci sosyalistler iktidara geçerse, toplum en korkunç bir barbarlığa düşecek ve ilerleme gecikecektir.

Mil, DEVLET SOSYALİSTİ değildir. Onu doktrini ile Devlet sosyalizminin ortak anahtarı vardır ki, o da, tarihî izafiyettir. Mil'in ve Devlet sosyalistlerinin çıkış noktası, hemen hemen, müşterektir. Fakat, vardıkları sonuçlar aynı değildir.

Mil, sosyal ilerlemeyi daha iyi sağlamak ve hızlandırmak için liberalizm kısırdır, demez. Bunun aksine, ferdiyetlerin yani kişiliklerin gelişmesinde, bu sosyal ilerlemenin belirtisini görür.

Ona göre: Bahis konusu olan bu gelişmede, **lesefer** (laisser-faire), bugün için, en faydalı şarttır. Öyle haller de vardır ki, Devletin müdahalesi ferdiyetlerin gelişmesini daha iyi sağlar. İşte, Devlet, bu gelişmeyi sağladığı nisbette müdahale edecektir. Devlet, belli tarih şartları içinde, kişiliği geliştirecek mi? Yoksa, çökertip ezecek mi? Sosyal ilerlemeye karşı mı gelecek, uygun mu? Mesele budur. Demek ki, Devlet, zaman ve me-

kân şartlarına göre, müdahale etmeli, bu şartlara göre işe karışmalıdır.
Görülüyor ki, tamamile izafiyetçi olan bu doktrin, Devletçilikle **lesefer**'in tam ortasındadır.

J. S. Mil, kollektivist değildir. Kollektivizm, değer teorisi üstünde yükselir; üretim araçlarının, toprağın ve kapitalin müşterek olmasını ileri sürer.

Mil, doğrudan doğruya komünizm lehine taraf tutmaz. Fakat, o, iştirakçiliği özler. Ona göre, dağıtımdaki adalet ideali, herkesin servetten eşit olarak pay alması demektir; ve, sosyal ilerleme, muhtemelen, bu ideale götürecektir.

Mil'in kooperasyona sonsuz imanı vardır. İştirakçi kooperatif denemelerin teşvik edilmesini ister. Ona göre, komünizm, pratik olarak imkân dahiline girince, kişiliklerin gelişmesine, hiç bir suretle, engel olmıyacaktır.

Mil, toprağın millîleştirilmesine taraftardır. Toprak rantının Devlete kalmasını ister. **Hâtıralar**'ında, kendisine, açıktan açığa, sosyalist der. Şahıs mülkiyeti müessesesinde değişiklikler ileri sürer. Ve, görünüşte, bunlar şahıs mülkiyetini ortadan kaldıracak hissini verir.

Ona göre, sosyalizm adı altında, çeşit çeşit sistemler birbirine karışmaktadır. Sosyalizm kelimesi, zarurî olarak, komünizmi gerektirmez. Toprağın ve üretim araçlarının, komünote, ortaklık veya Devlet mülkiyeti olmasını talep eden her sisteme uygulanır. Sosyalizmin ayırd edici çizgisi, herkesin hesabına, herkes için üretimdir.

O, şuna inanır ki, kooperasyon sayesinde, sermayeler ortaklıkların mülkiyeti haline gelecek ve üretim müştereken yapılacaktır. Emèğin ürününde hak kabul etmek hususunda da, sosyalistlerin çoğile mutabıktır. Şunda ayrılır:

1) Tasarrufun ürününde de hak ister;

2) Bugünkü şartlarda, serbest rekabet, tevzi meselesinde, gereklidir; ve, sosyal ilerleme şartıdır, der.

Mil'in sosyalizmi ferdiyetçi bir sosyalizmdir. O. ne sosyalizmin, ne de **lesefer**'in mutlak taraftarı değildir. Gerçek - ona göre - uçların kombinezonunda ve uzlaşmasındadır.

Mil, sosyal ilerlemeye iman etmiştir; bunun temel şartı da, ferdiyetlerin gelişmesidir.

J. S. Mil, Parlamento hayatının sonunda, pratik olarak, işçi meselelerile uğraştı. İnsanların temel fikirlerinde, büyük ve sürekli değişmelerin birdenbire olamayacağına inanıyordu.

J. S. Mil, kendisine SOSYALİST dediği gibi, birçok yazarlar, onu, SOSYALİZMDE İLK ADIMI ATANLARDAN saymışlardır.

Karl Marks, **Kapital**'de, S. Mil'i zikrettikten sonra:

«Tevzi şartlarına tarihî bir karakter izafe eden ve fakat, üretim şartlarının tarihî karakterini red ve inkâr eden tez - çok çekingen bir tenkit olmakla beraber - yine de, burjuva ekonomisinin tenkidinde çıkış noktası gösterir» demektedir.

M. L. Price'e göre: Mil'in yazıları sulandırılmış bir sosyalizm rengini taşır ve bir geçiş devresini gösterir.»

Malon diyor ki: «İngiltere'de yolu açan J. S. Mil olmuştur.»

Bu İngiliz sosyalizmi kıt'a sosyalizmden çok farklıdır. Bu sonuncusu, İngiltere'ye, ancak 1881 de girebildi: Marks'ın damadı Dr. Aveling Londra'da, **Demokratik Sosyalist Federasyon**'u kurduğu zaman. Mil'in sosyalizmine gelince, Fabian sosyalizminde yaşamağa devam etti. Fabian Sosyetesi kendisine açıkça sosyalist der; ve, Mil'in öğrettiklerinden ve verdiği örnekten meden umar. İş araçlarının mülkiyeti kollektivize edilmelidir, der. Fakat, ruh itibarile, tıpkı Mil'inki gibi çok uzlaşıcıdır. Taktiği, yığınların ruhuna ve kafasına - konferanslar ve broşürlerle - ağır ağır nüfuz etme taktiğidir. İşçiler lehine alınan bütün tedbirleri doğru bulur. Kooperasyon, sosyalizme düşman olmak şöyle dursun .aynı prensipten kaynak alır, der. Belediye sosyalizminin bütün denemelerini kolaylaştırır. Bu denemeler ise, Mil'in doğru diye ileri sürdüğü iştirakçi denemelerdir. Marksist değer teorisini kabul etmez. Kısacası, Fabian sosyalizmi Mil'in sosyalizminden kök almaktadır.

Fabian sosyalizmini halka yayma hususunda en yetkili şahsiyetlerden biri olan Prof. Sidney Veb (Webb), 1901 de yayınlanan **Socialism in England** adlı eserinde, şöyle yazıyor:

« 1848 de, J. S. Mil'in **Politik Ekonomi**'sinin yayınlanması eski ve yeni ekonomistler arasındaki sınırı en uygun biçimde göstermektedir.»

Prof. Veb'e göre:

«Ortodoks okulla sosyalist okul kaynaşmağa doğru gitmektedir. Bütün yeni ekonomistler sosyalisttir. H. Sidgvik'in bir yazısında dediği gibi, sosyalist projeler politik ekonomi ile ahenkli düşmektedir.»

Prof. Veb devam ediyor:

«İngiliz sosyalistleri, hiç bir suretle, Karl **Marks'ın körükörüne tapıcıları** değildir. Onun değer teorisi, İngiliz ekonomik çevrelerinde, pek az dayanak bulmuştur. Bu çevrelerde gittikçe ağır basan Jevons'ın teorisidir. İki büyük sosyalist organizasyonun liderleri, Marks'ın kuvvetle etkisi altında kalmakla beraber, Sosyalist Partisini meydana getiren yığın, sosyalizmini özel ekonomik nazariyeler üstüne kurmuyor; ferdî mülkiyetin bedihî sonuçları üstüne kuruyor. İngiliz seçmeninin teşkil ettiği büyük yığın, sadece anpirik müşahedeye dayanmaktadır. Radikal sosyalistler arasında en güçlü ekonomik etki, hâlâ J. S. Mil'inkidir.»

MADDECİ TARİH ANLAYIŞI :

BURJUVAZİ VE KARŞIDEVRİM

M. BALADUROĞLU

Marx'ın yukarki başlığı taşıyan makalesi (Die Bourgeoisie und die Kontrerevolution) **Neue Rheinische Zeitung**'un 10, 15, 16 ve 31 aralık 1848 tarihli sayılarında mabatlı olarak çıkmıştı. Bunlardan ikisinde, Marx, Alman burjuvazisinin karakteristiğini vermektedir.

1. — «1648 ve 1789 ihtilâlleri bir yaratış eserini başarmakla gurur duydukları halde 1848 Berlinlilerinin bütün şerefleri bir anakronizm olmaktan ibarettir. Onların ışığı, ancak yıldız söndükten on bin yıl sonra arzın sakinlerine varan yıldızların ışığına benzer. Prusya Mart İhtilâli, Avrupa için, herşeyde küçük çapta olduğu gibi, küçük çapta böyle bir yıldızdı. Onun ışığı çoktandır çürümüş bir sosyal kadavranın ışığı idi.

Alman burjuvazisi o kadar gevşek, o kadar korkak ve o kadar ağır gelişmiştir ki feodalite ve mutlakiyete karşı baş kaldırdığı zaman, kendisini, proletaryaya ve menfaatlerile fikirleri proletaryanınkilere yakın olan şehir ahalisinin bütün tabakalarına, düşman gördü.

(Die deutsche Bourgesisie hatte sich so trög, feig und langsam entwickelt, dass im Augenblichte, wo sie gefahrdrohend dem Feudalismus und Absolutismus gegenüberstand, sie selbst sich gefahrdrohend gegenüber das Proletariat erblichte, und alle Fraktionen des Bürgertums, daren Interessen und Ideen dem Proletariat verwandt sind...

Yalnız **ardındaki** sınıf değil, **önündeki** bütün Avrupa da onun için bir düşmandı. Prusya burjuvazisi, 1789 Fransız burjuvazisinin aksine olarak, eski sosyetenin, monarşinin ve kişizadeliğin mümessillerine karşı **bütün** modern sosyeteyi koruyan sınıf değildi.

(Die prenssische Bourgeoisie war nicht, wie die französische von 1789, die Klasse, welche die **ganze** moderne Gesellschaft den Repräsentanten der alten Gesellschaft, dem Königtum und dem Adel gegenüber vertrat..)

Hasımlarının her birine karşı kararsız bir durumda kalan, monarşiye ve halka zıt bir sosyal kategori seviyesine düştü, zira onları daima önünde veya ardında görmüştü; başlangıçtan itibaren, halka ihanete ve eski sosyetenin taçlı mümessili ile uzlaşmaya temayülü vardı, zira ken-

disi bu eski sosyetenin malıydı; eskisine karşı yeni sosyetenin menfaatlerini temsil etmiyordu, eskimiş bir sosyetenin bağrında yenileşmiş menfaatleri temsil ediyordu;

(Nicht die Interessen einer neuen Gesellschaft gegen die alte, sondern ernente Interessen innerhalb einer veralteten Geselbschaft vertretend...)

İhtilâlin dümenini elinde tutuşu peşinde halkı sürüklediğinden ileri gelmiyordu, halk onu ileri itiyordu; yeni bir sosyal devrin inisiyatifini temsil ettiği için başta değildi; eski Devletin bir tabakası idi; öyle bir tabaka ki kendi kendisine çığır açamamış kataklizmin zoruyla fırlayıp yeni Devletin yüzüne çıkmıştı; ne kendisine itimadı, ne halka inancı vardı, büyüklere karşı homurdanarak, küçüklerin önünde titriyerek, her ikisine karşı da egoist ve egoistliği hakkında şuur edinmiş, muhafazakârlara nazaran ihtilâlci ve ihtilâlcilere nazaran muhafazakâr, kendi şiarlarına itimadı kalmamış, fikirlerin yerine kelimelere sarılmış, dünya fırtınasından deheşete kapılmış ve bu fırtınayı sömürerek, - enerji namına hiç bir şeyi kalmamış ve her istikamette intihale baş vurarak, orijinal tarafı yalnız aşağılıklığı - kendi arzularile uzlaşarak, teşebbüsten mahrum, kendi kendisine itimadı, halka inancı kalmamış, cihan çapında tarihî vazifeden mahrum, - herkes tarafından lânetlenmiş, köhneliği yüzünden kuvvetli bir halkın taze özleyişlerini sevk ve idare ve onları bertaraf edememeğe mahkûm alîl ihtiyar, - kör, sağır ve dişleri dökülmüş ihtiyar - : İşte, Mart İhtilâlinden sonra, Prusya Devletinin dümenine geçtiği zaman, **Prusya burjuvazisi** buydu.»

KİRALIK KATİLLER

Olimpos tepesindeki Tanrıların Babası Zevs'e hiç çekinmeden, istediğin kadar okkalı küfür savurabilirsin, oğlum! Ne başına yıldırımlar yağar, ne de Prometeus gibi kayalıklara zincirlenip bağrını kartallara yedirirsin.

Fakat, oğlum, KADİR-İ MUTLAK KAPİTAL'in aleyhinde kinaye yolile de olsa, kimsenin kulağına, sakın, tek kelime fısıldama! Bilirkişi adını alan KİRALIK KATİLLER, karanlık bir köşebaşında, seni sırtından hançerlemek için, pusuda bekliyorlar. Bunu aklından çıkarma, oğlum!

TÜRKİYE SOSYALİZM TARİHİNE KATKI

ETHEM NEJAD'IN ÖĞRETMENLERLE İLGİLİ BİR YAZISI

* * *

Ethem Nejad'ın çeşitli konularla ilgili yazılarını ayrı ayrı renk ve tandans gösteren gazete ve dergilerde, dağınık bir halde, bulabiliyoruz. Bu gazetelerden biri de **İfham**'dır.

Ethem Nejat, «Öğretmenlerin düşmesi nasıl önlenebilir?» sorusunu, elli yıl önce, bu gazetede cevaplandırmıştı. (Sayı: 182, 2 şubat 1336-1920)

Mesleği terbiyecilik olan yazarın ileri sürdüğü fikirler, kısaca, şunlardı:

Kurtuluş yolu öğretmenlerin kendi ellerindedir. Tek başına, tek tek, hak aranmaz. Öğretmenler DERNEK kurmalı ve gerçek çıkarlarını savunma yolunu bulmalıdır. Öğretmen, hangi SOSYAL SINIF'tan olduğunu bilmelidir. Öğretmenler fikir ve kafa işçisidirler PROLETARYA sınıfındandırlar. Sınıf bilincine varmalı ve kapitalizme karşı gereken mücadeleye atılmalıdırlar.

Yazıyı, olduğu gibi, aktaralım:

«Muallimliğin sukutu» ve «Muallimliğin Sukut Etmemesi İçin» yazdığım yazılar üzerine terk-i meslek eden, gerek muallimlik yapan birçok zevattan mektuplar aldım. Zavallı dostlarım müteessir ve nâlân bahsediyorlar: (1) Evet, sukutu, muhaceret veya sefâleti tasdik ederiz (2) Bu elim felâketin önüne geçmeliyiz, fakat nasıl?..

Muallimler, sukut eden ve sukutile memleketi tasavvur edilemiyecek kadar derin bir felâkete götüren mesleği kurtarma için bir yol bulmak mecburiyetini bugün vicdanen duyuyorlar.

Muallimler büyük ve cemiyete pek müfid olan ailelerinin her ferdinin nefi ve hukukunu temin edecek kuvvet ve vasıtalara sahip oldukça, her mürebbi yuvasında tok ve müsterih yaşadıkça mesleği kurtaracaklardır. Halâs yolu muallimin kendi elinde kendi kudretinde, fakat bunu muallim bilmiyor, istimal edemiyor.. Zavallı vatanperver ve cesur dostlarımın bana sordukları «nasıl»a hülâsatan cevap vereceğim.

Hakların münferiden dâvâsı asrı geçeli çok oldu... İktisatta bile infiratcılık iflâs etmiş, bitmiş iken dâvây-ı hakta hiç biri olur mu? Muallimler mesleklerinin dâvâsını kurtarmak için behemehal Cemiyet halinde ibraz-ı faaliyet eylemelidirler.

Muallimler Cemiyet yapmadılar mı diyeceksiniz? Elbet yaptılar: maksada hiç yaklaşmıyan, prensipleri kurun-u vustaî Cemiyetler yaptılar; halkın ve etfalin seviye-i malûmatını yükseltmek ve terbiye etmek için cemiyetler kurdular. Fakat bunlar ne idi? Halkı yükseltmek için heyet-i muallîminin Cemiyet yapmalarına ne lüzum var? Zaten silk-i talim böyle bir Cemiyet değil midir, büyük kurulmuş bir Cemiyet değil midir? Halkı ve etfali terbiye ve malûmat sahibi eylemek için mevcut bu tabiî Cemiyetin dahilinde başka bir Cemiyet teşkiline ne sebep var?.

Şayan-ı hayrettir ki bütün zekâ ve irfanlarına rağmen muallimler ne Cemiyet teşkil etmesini biliyorlar ve ne de hakikî menfaatlerini müdafaa yollarını rüyek edebiliyorlar. Bu acıklı hâl yalnız memleketimize mahsus değil; diyebilirim ki Fransa'ya, İtalya'ya, Almanya'ya da mahsus...

Hükümetler ve Maarif Nezaretleri her yerde daima muhafazakârdır. Muhafazakârlık arkasına daima istibdat gizlenmiştir. Muallimlik serbest bir meslek olduğu, erbâbı inkılâpcû oldukları halde muallimler ekseriyetle hükümetlerin istibdat ve zulümlerine âlet ve vasıta olmuşlardır. Bu delâletten kendi sınıflarının da mutazarrır olduğunu hiç idrak edememişlerdir. Faraza Alman militarizmini kökleştiren, tesis eden muallimlerdir. Alman İnkılâbında (Sosyal demokrat) cumhuriyetini her şeyden evvel işgal eden zâbitlerden, kumandanlardan ziyade muallimler olmuştu. Muallimler kusurlarını İnkılâptan sonra çok takdir ettiler; fakat eyvah ki giriftar oldukları âlâm beyhude çekilmişti.

Muallimler sınıflarını bulamıyorlar, en büyük kusur burada. Muallimleri iğfal eden pek çok muharrir ve âlimler vardır; onlar eserlerile vaızlarile daima hey'ât-ı ta'limiyeyi sınıflarının aleyhine sevk eder ve çalıştırırlar, o âlimler, o muharrirlerdir ki ekseriyetle sermayedarlara satılmışlardır. Kapitalizm ise muallimi kendi kârına bilvasıta çalıştıran bir entrikacıdır.

Muallim idrak etmelidir ki kendi mensub olduğu sınıf-ı içtimaî sermayedarın, kapitalizmin bittabi daima aleyhtarıdır; binaenaleyh kendini ve mesleğini ve sınıfını istibdattan, ücret esaretinden halâs için kapitalizm ile ve kapitalizmi tasvib eden hükümetlerle mücadele etmelidir. Bu asır, mücadele asrıdır. Sınıf mücadeleleri o kadar dehşetlidir ki sınıfını müdafaa etmiyen ezilir, bugünkü muallimlerimizin hâli gibi sefalete mahkûm olur. Muallimler (Proletarya) denilen sınıfa mensupturlar. Beynelmilel bir nevi ve mânası olan proleter o demektir ki: Çalışan ve çalıştığı nisbette emeğinin gelirini alamadan yaşamayan, daima suubete dıçar olan, mevcudiyet ve âkıbeti malûm olmıyan sınıftır.

Muallimlerimiz hem kendileri, hem memleket menafii nokta-i nazarından sınıf şuurunu artık duyup mensub oldukları (proletaryanın)

mesleklerine ait sırasına, sınıfına hemen dahil olmalı ve asrın icap ettirdiği mücadelelere başlamalıdırlar.

Muallimler amelelerden, işçi teşkilâtlarından nümune almak mecburiyetinde kalıyorlar. Almanya'da muallimler amele teşkilâtlarını aynen istinsah eyledikleri gibi Fransa muallimleri de Amele Federasyonu'na dahil oldular. Bu asır amelenin daha inkılâpçı, muhafazakârlığa ve zulme karşı daha isyancı olduğunu gösterdi.

Muallimlerimiz Avrupadaki meslektaşlarını tetkik ederlerse iki nevi teşkilât karşısında bulunduklarını anlıyacaklardır:

(Biri) insaniyeti saadete nail edecek ideal siyasiyat teşkilâtı.. Bunun neticesi olarak mübareze-i hayat kalkacak, saadet-i umumiye ve aheng-i mesai kaim olacak...

(Diğeri) Bu mükemmel gayeye varıncaya kadar devam edecek müddet zarfında amelenin kendi öz hukuklarını müdafaa ve vikaye için tesis ettikleri (İşçi Dernekleri) ve (Sendika)lar gibi yeni sistem teşkilât... Bu teşkilâtın neticesi olarak proletaryanın hükümet ve nüfuzu tahakkuk edinceye kadar kendi ihtiyaçlarını, hastalıklarını, işsiz zamanlarını, haksızlıkları düşünen bir müdafaa ve tahaffuz tesanüdü vücut bulacak; fikrî işçiden başka bir şey olmayan muallim de amele ve işçiler gibi icabında yeklisan ve yekhareket olarak haklarını talebe kıyam edebilecek...

Muallimlerimiz hem pek sevdikleri meslekleri ve vatanları hem kendi şahsî menfaat ve hayatları için bu nevi teşkilâtları aramalı bulmalı tesis eylemelidirler ve illâ daha çok zaman âciz, makhur ve sefil kalacaklardır.»

BEŞ DAKİKADA HAMLET

Bizde, Burjuvazi Hamlet'i beş dakikada oynamak zorunda kalan acemi tiyatro kumpanyasına benzer.

Bu nedenledir ki, Kral'ın hayaleti Ofelya'nın dağınık saçlarile, mezar kazıcının elindeki kafatası pandomimacılarla karışır; ve Hamlet'in meşhur monoloğu ile düello sahnesi iç içe girer.

Eser de, böylece, maskaraya çevrilmiş olur.

HEINE'NİN BİR MISRA'INA DAİR YAHUT BİR KAZ MASALI

(I)

K. VEZİROĞLU

Heine'nin o yaman istihzasına dayanamıyan Tanrı, şairden öc almak istemiş; sakalını avuçlıyarak, yıllarca, ilâhî düşünceye dalmış:

— Mütercim adiyle, gövdesi insan öyle bir mahlûk yaratayım ki, - demiş - şimdiyedek yeryüzünde boy gösteren benzerlerinin hepsini fersah fersah geride bıraksın ve bu Allahsız Yahudiyi âleme kepaze etsin!

Böylece, bir Zootekni Profesörünü, Heine mütercimi olarak, dünyaya göndermiş.

Masalın arkasını, **Tercüme** dergisinin **Şiir Özel Sayısı'**ndan naklen dinliyelim:

«Ben herşeyi, eski ve yeni tarihi onda,
O Roma kadehinde görürüm gözlerimle,
Türkleri, Elenleri, meşhur Hegel ve kazı,
Limon ormanlarını, hassa alaylarını;
Berlini ve Şildayı, Tunusu ve Hamburgu.»

(**Tercüme**, C. 6, s. 429)

Heine'nin **İm Hafen** (Limanda) adlı şiirini okuyoruz. Dikkat buyurulsun: Şair, şarap kadehinde yalnız meşhur Hegel'i görmüyor; Alman filozofunun yanında bir de kaz görüyor!

Yukarki mısra'ların Almanca aslı şu:

Alles erblick'ich im Glas,
Alte und neue Völkergeschichte,
Türken und Griechen, Hegel und Gans,
Zitronenwaelder und Wachtparaden,
Berlin und Schilda und Tunis und Hamburg,

(H. Heines saemmtliche Werke, Bd. I, s. 165)

Şair, **Hegel und Gans** demiş. Cihanşümûl bir erüdisyona sahip olan ve Goethe'nin diline bihakkın vakıf bulunan allâme mütercim, derin ve

sonsuz araştırmalara dalıyor; ve nihayet, muhteşem kütüphanesinin raflarından bin zahmetle indirdiği mini mini bir cep sözlüğünde, **Gans** kelimesininKAZ anlamına geldiğini keşfe muvafak oluyor. Bütün şüphe ve tereddüt bulutlarını dağıtan - ve adını tercüme tarihine altın harflerle geçirecek olan - bu büyük keşiften, tabiatiyle, son derece memnun ve bahtiyardır. Artık, **Gans**'ın kazdan başka bir şey - faraza bir has isim - olmadığına ve olamıyacağına, tam bir vicdan huzuru içinde kalıbını basabilecektir.

Hegel ve kaz! Şiir sanatındaki bu tezat hârikası karşısında, dembeste ve hayran duraklamamak mümkün mü? Alman edebiyatının bir şaheserini - hem de manzum olarak - Türkçeye kazandırmanın haklı gururuna nasıl kapılmıyalım? Şairin dehası en büyük Alman filozofu ile en ahmak kümes hayvanının yanyana getirilişinde tecelli ediyor! Metnin yalnız lâfzına değil, tırnaklarının ucuna kadar spritüel olan Heine'nin esprisine de sadık kalmak gerek! Bu espriyi yudum yudum tadacak kesime ulaşmak gerek! Türkçe yazalım ama, mısralar Almancanın bütün orijinalliğini muhafaza etsin! Yalnız anlamın hakkını değil, edanın da hakkını ödeyelim! Emeğimize - ve bu uğurda uykusuz geçen gecelerimize - acımıyalım; yalnız vefalı bir çevirmeyle yetinmiyelim; şiiri aslındakinden daha da zarif bir biçime sokalım!

Sadece Hegel ve kaz pek yavan ve ahenksiz düşecek; mısraı uzatıp, zengin karihamızın hazinesinden Hegel'e bir de şöhret bağışlamalıyız! Şiirin havasını, bir altın yağmuru içinde, sunmalıyız! Maksat, tamtakır bir versiyon vermek değil; Heine'yi, bütün lirik ilhamı ve dişlerinden zehir damlayan istihzasiyle, gümüşlü bir kalıba sokmaktır. Şekil değişmeli; fakat, öz baki kalmalı. Bir kelimeyle, Heine, mısraı Türkçede nasıl yaratacak idiyse, öyle yaratmalı!

Ve işte böylece, **Hegel und Gans**, «MEŞHUR HEGEL VE KAZ» olup, Şiir Özel Sayı'mızın şahâne dekorları ortasında, salına salına, arz-ı endâm ediyor!

Zavallı Gans! Oysa ki sen ünlü bir Alman hukukçusu ve bir bilgin Profesördün. 22 Mart 1798 de, Berlin'de doğmuş; bir mayıs ayının ilk haftasında ve henüz kırk iki yaşında, gene bu şehirde, ebediyete göçmüştün. Bugün, kabrini gözyaşlarımla sulamağa geldim. Mezarının başına, bütün insanlık adına, af dilemeğe geldim.

Eduard Gans! Sen kaz değildin. Hangi babayiğit kaz **Scholien zum Gaius**, gibi **Das Erbrecht in Weltgeschichtlicher Entwicklung** gibi, **System des römisches Civilrechts** gibi ilh. eserler telif edebilir?

Ümmîler hariç olmak üzere, arzun - ansiklopedik lugat tedarik edebilen - bütün sekenesince bilindiği gibi, yalnız tarihî okulu temsil edenlere karşı cephe alman değil, aynı zamanda Hegel'le dostluğun ve bu büyük filozofun eserlerine iştirakin sana şöhret sağlamıştı.

Eduard Gans! Almanya'da felsefî hukuk ekolünü şan ve şerefle temsil eden ünlü mücahit! Sen kaz değildin. Berlin, Göttingen ve Heidelberg'de tahsil etmiş; 1820 de hukuk doktorasını geçerek 26 da ekstraordiner profesör sıfatiyle kürsü işgal etmiş; 1828 de ise **ordentlicher Profesör** olmuştun. Genç bir Profesörken, Hegel'in nazariyyelerini antüziyazm ile bağrına basan, onları yaymak için canla başla uğraşan ve üstadının doktrinlerini hukuk ilmine tatbike çalışan sen değil miydin? Meşhur filozofun ölümünden sonra, bıraktığı manüskrileri, notları, materyalleri sen toplamıştın; Hegel'in yalnız **Giriş**'ini yazdığı **Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte** adlı eserini sen basmıştın. 8 temmuz 1837 de yazdığın önsözün satırları hâlâ gözümün önünde: Diyorsun ki, onun ders takrirlerinden bir kitap vücuda getirdim; onun söylediklerini okunacak hale soktum; ve baştan sona kadar üslûp işini nasıl yüklendiğini, uzun uzadıya, anlatıyorsun.

Hegel'le aranda, onun ölümünden sonra bir iş birliği ki ,ehemmiyetli tadilleri, yeni notları ve birçok ilâveleri böyle bir iş birliğine borçlu olduğumuzu, kitaplar yaza yaza hâlâ bitiremiyor. Bunları ancak Gans verebilirdi, diyorlar; Hegel'in yanında, herkesten fazla, senin adını zikre lâyık buluyorlar.

Ey aziz ve vefakâr şakirt! Talihin şu acı cilvesine bak ki, bugüne dek, hiç kimse, seni Hegel'den ayıramazken, bir allâme Profesör peyda oluyor da, büyük üstadının yanına senin yerine, kümesteki kazdan başka oturtulacak bir mahlûk bulamıyor; ve, betbaht Hocana gelince, o da, yanında, daima, seni ararken, bula bula, ancak, bir kaz bulabiliyor!

Zavallı Gans! Hayatta belki her şey aklına gelirdi de, ölümünden yüz yedi yıl sonra, - **Şiir Özel Sayısı**'nda - sersem bir kaz olarak tekrar dünyaya geleceğin hatırından geçmezdi. Zavallı Gans! Benim zavallı, talihsiz dostum!

EĞRETİ GELİNLİK

Binlerce yıllık Doğu istibdadına nasyonal - sosyalizm ve faşizmden aktarma metotları aşılayın; buna, — eğreti bir gelinlik gibi — telli pullu bir de DEMOKRASİ edebiyatı giydirin: Bizim rejim anlayışımız işte budur.

KARAKUŞ FIRTINASI

Yüzyıllarca süren bir siyasî engizisyon, kökünden koparmadık düşünce ağacı bırakmaz. Kudurmuş bir KARAKUŞ FIRTINASI'na hangi özgür fikir fidanı dayanabilir?.

ALMANYA — ŞARK

(II)

«Almanya ile Osmanlı milleti arasındaki dostça münasebetleri» arttırıp kuvvetlendirmek amacı ile, 1917 Şubatında, Berlin'de, Hükûmet Matbaası'nda, Türkçe olarak basılan **Almanya-Şark** adlı bir broşür var ki, birçok yerleri, bugün de ibretle okunmağa değer. Broşür, Profesör, Doktor ve Generallerden mürekkep mütehassıs bir kalem ekibi tarafından hazırlanmış ve yer yer tarih belgeleriyle bezenmiştir.

«Kin ve garazla gözleri kararan düşmanlar, - diyor bu broşür - Almanyanın her türlü siyasî emellerden âzâde olan dostluğunu ve Alman nüfuz ve itibarını yoketmek ve lekelemek için çeşit çeşit garazkârane isnatlar yapmaktan geri kalmadıkları gibi TÜRKİYENİN GİRDİĞİ İTTİFAK YÜZÜNDEN MAHVOLACAĞINI da ilân ediyorlar. Türkiye'nin, harpten sonra, Almanya ittifakından ne suretle menfaat sağlıyabileceği ve ticaretini genişletebileceği hususlarını incelemek ve açıklamak için bu broşürü hazırladık. Büyük Osmanlı Devlet adamlarını bu babda bizimle ayni fikirde görmek düşüncemizin doğruluğunu bir kat daha teyit ediyor. Nitekim Türk siyasî ricalinden biri, muteber Alman gazetelerinden birinde, yayınladığı bir makalede şöyle diyor: «Biz şimdiye kadar Lâtin, Anglosakson ve İslâv kavimlerinden çektiğimiz müsibetleri henüz unutmadık; ve, birleşmek için yüksek bir medeniyet tabakasına ulaşmış ve menfaatleri bizimle müşterek bir millet aradık. Bu hassaları ancak Almanlarda bulabildiğimizden kendileriyle ittifak ettik.»

Almanya ile Doğu Arasındaki Ekonomik Münasebetler başlıklı paragrafta, özellikle, şu satırlar göze çarpıyor:

«Doyçebank'ın verdiği bilgiye göre, Doğu dış ticareti, son yüz yıl içinde Doğu ticaret pazarını elde etmek için Almanyanın pek büyük bir sebat ve gayretle çalışmış olduğunu gösterir.»

Almanlar, Türk milletinin zengin olması için çalışıyorlardı:

«Alman iktisadî nüfuzunun gerçek kaynaklarını Türkiye iç iktisadî hayatının ilerleme ve gelişmesine hizmet eden Alman nafia teşebbüslerinde aramalıdır. Bu gibi büyük ameliyeler başlangıçta yalnız kapitalistlere faiz sağlamak için değil, ancak millî ekonomi bakımından geniş Osmanlı ülkesini meydana getiren çeşitli şehirler ehalisine geçim vasıtası bulmak ve bu suretle gerek ehali ve gerekse şehirlerin zengin ve mamur

olmasına çalışmaktan ibarettir. Umarız ki, memleketinin parçaları böylece güç kazanan ve mamur hale gelen OSMANLI HÜKÛMETİ YAKIN ZAMANDA İKTİSADEN KUVVET VE İSTİKLÂL KAZANACAKTIR...

Alman iktisadî teşebbüslerinin pek eski zamanlardanberi gittikçe artan bir faaliyetle Türkiye'ye yönelmesinin diğer bir sebebi de bu ülkenin tarım ve ekonomide pek parlak bir istikbali olduğu hakkında ünlü Alman iktisatçıları arasında mevcut olan tam itimattır.

OSMANLI DEVLETİNİN KUVVET VE ŞEVKET KAZANMASI gibi önemli problemi Almanlar büyük bir dikkat ve merakla izlemektedirler.»

Niçin?

«Çünkü Alman fabrikaları muhtaç oldukları ham eşyayı Türkiyeden tedarik edebilecekleri gibi, Alman ticaret emtiasına da Türkiye piyasaları pek güzel bir sürüm yeri olabilir.»

Şanlı dostumuz ve sadık müttefikimiz Almanya'nın biricik amacı Osmanlı Devletinin hiç çökmemesi, ebediyete kadar ayakta durmasıdır:

«İşte bu ekonomik ihtimaller vesilesiyledir ki, Almanya, Türkiyenin iktisaden kuvvetli ve zengin olarak ahalisinin çoğalmasına ve millî servetinin artmasına olağanüstü bir ilgi göstermektedir. Bir Devletin bekası ancak bu faktörler sayesinde sağlanabilir.»

Broşürden öğrendiğimize göre, Şamda gömülü Selâhaddi-î Eyyubî'nin kabrini ziyaret ederek İslâm dünyasına karşı açıkça sevgi gösteren Haşmetlû Almanya İmparatorunun biricik emeli OSMANLILIĞIN ESKİ SATVET VE HAŞMETİNİ YENİDEN BULMASIndan başka bir şey değildi.

Bu okuduklarımızın yayınlanmasından bir yıl sonra, Osmanlı İmparatorluğu çökmüş; ve, emperyalist istilâya uğrayan son toprak parçası üzerinde İSTİKLÂL HARBİ denilen ölüm dirim savaşı başlamıştı.

«İSTİKBAL»

Babıâli patronları, basın derebeyleri, bugüne kadar, hiç bir kula, —sosyalist etiketini taşısın taşımasın— karşılıksız ne bir lokma ekmek vermiştir, ne de bir damla su.

Vicdanlarını dilim dilim kesip piyasaya sürmiyen ve boyunlarında tasma izile dolaşmayı göze almıyan hiç bir kalem sahibi için Babıâli'de «İstikbal» yoktur.

MADDECİ TARİH ANLAYIŞI:

HERR VOGT

K. VEZİROĞLU

Küçük burjuva demokratı olan Techow, aristokrasi, burjuvazi ve proletarya arasındaki münasebetlerde Marx'a bir anlayış izafe ediyordu. Marx, «Techow'un mektubu» başlığını taşıyan dördüncü mektupta, Techow'un bu anlayışını nasıl ender bir safderunlukla tasavvur ettiğini söyledikten sonra şöyle diyor:

Aristokrasiyi, «takdir ediyorum» burjuvaziyle «istihza ediyorum» ve proleterler için, yardımlarına dayanarak, «aristokrasiyi iktidardan kovmak, maksadiyle, «bir sistem biçiyorum». Manifest'in «Burjuvalar ve Proleterler» başlığını taşıyan birinci bölümünde açıkça şunu develope ediyorum ki, **burjuvazinin** ekonomik ve netice itibariyle, şu veya bu şekilde, politik **hâkimiyeti** modern proletaryanın mevcudiyetinin olduğu kadar «maddî kurtuluş şartlarının» yaratılmasının da esas şartıdır. **«Modern** proletaryanın inkişafında» (bakınız: **Revue der Neuen Rheinischen Zeitung**, Ocak 1850, s. 15) «umumî şart endüstri burjuvazisinin inkişafıdır. Ancak bu burjuvazinin hâkimiyeti altındadır ki, proletarya, ihtilâlini bir millî ihtilâl yapabilecek olan genişlemiş nasyonal mevcudiyet kazanır ve ihtilâlci kurtuluşu için birer vasıta olan modern üretim vasıtalarını bizzat yaratır. Yalnız endüstri burjuvazisinin hâkimiyetidir ki, feodal sosyetenin maddî köklerini söküp atar ve **bir proleter ihtilâlini mümkün kılan yegâne zemini** tesviye etmiş olur.» Bunun içindir ki ben aynı **Revue**'de İngiltere'nin iştirak etmiyeceği her proleter hareketinin «bir bardak suda fırtına» olduğunu açıkça söylemişimdir. Engels, 1845 den itibaren, aynı fikri **İngiltere'de Emekçi Sınıfının Durumu** adındaki eserinde işlemiştir. Binaenaleyh, kelimenin kontinantal anlamile — Techow-un aristokrasisi de budur — aristokrasiyi «iktidardan kovmak» işinin ilkin lâzım olduğu ülkelerde, fikrimce bir proleter ihtilâlinin ilk şartı, yani nasyonal ölçüde bir endüstri proletaryası eksik demektir.

Marx, Amerika'da keşfedilen altın madenlerinin ehemmiyeti ve Pasifik Okyanusunun oynıyacağı rol hakkında 1850 şubatında yukarda adı geçen mecmuada yazdıklarını hatırlatıyor; ve, 1850 de Amerika için yaptığı pronostiğin 1857'deki büyük ticaret bunalımında noktası noktasına gerçekleştiğini söylüyor:

«İhtiyar Avrupa'nın ekonomik hamlesini izah ettikten sonra, bilâkis şöyle diyordum: «Burjuva sosyetesindeki istihsal kuvvetlerinin — bu sosyete şartlarının müsaadesi nisbetinde — inkişaf ettiği umumî bir prosperite içinde, hakikî bir ihtilâl mevzubahs olamaz...

Filvaki, ancak 1857—58 krizinden beridir ki Avrupa tarihi hâd ve tabir caizse, ihtilâlci karakterini almıştır. Filvaki, bilhassa 1849 dan 1859'a kadar süren reaksiyon devri esnasındadır ki, kara Avrupasında o zamana kadar hatır ve hayalden geçmiyecek nisbetlerde endüstri ve ticaret ve bunlarla beraber burjuva politik hâkimiyetinin maddî temeli inkişaf etmiştir. Filvaki, «demokrasinin bütün moral istikrahı ve bütün ateşin beyanatı», bu devre boyunca, ekonomi şartlarına çarpıp parçalanmıştır.

«Da-Da Voght ve etüdleri» başlığını taşıyan sekizinci bölümde şöyle bir ibare geçer: «Umumî ticaret buhranı, 1857-1858'de, Fransız endüstrisini felce uğratmıştı.» Marx bu ibareye haşiye düşüyor: «Filvaki endüstri prosperitesidir ki Louis Bonaparte rejimini uzun zaman idame etmiştir. Avustralya ve Kaliforniya'daki keşifler ve bunların cihan pazarı üzerinde uyandırdığı akisler neticesinde, Fransız ihracat ticareti iki mislinden fazlaya çıkmış ve o zamana kadar görülmemiş bir hamle ile ileri atılmıştı. Şubat ihtilâli, nihayetünnihaye, Avustralya ve Kaliforniyaya çarpıp parçalanmıştır.»

Yine aynı bölümde Marx şöyle diyor:

«Herkes bilir ki, serflerin kurtuluşu ilkin Aleksandr I zamanında açıkça ve israrla taleb edilmiştir. Çar Nikola, bütün hayatında serflerin kurtuluşuyla meşgul oldu; bu maksatla 1838 de, hususî bir Mâlikâneler Nezareti ihdas etti; bu Nezaret vasıtasiyle, 1843 de ihzarî teşebbüsler yaptırttı ve hattâ 1847 de ,asılzade topraklarının ferağına dair köylüler lehine — 1848 de, ancak ihtilâl korkusuyla esbabı mucibesi beyan edilen — kanunlar neşretti. Demek ki şayet serflerin kurtuluşu meselesi, Vogt'un «hayırhah Çar» diye muhabbetle tavsif ettiği Aleksandır II saltanatında harikulâde nisbetler aldı ise, bu hadise bizzat bir Çarın boğamadığı ekonomik şartların gelişmesine borçlu gibi görünür.» Esasen, Rus hükümetinin anladığı mânada, serflerin kurtuluşu Rusya'nın saldırış kuvvetini yüz misli arttıracaktı. Bu kurtuluş o vakte kadar en büyük otokratın önüne servaja istinad eden müteaddit küçük aristokratların ve kendi kendilerini idare eden ve müşterek mülkiyetten ibaret maddî temeli sözde kurtuluşla mahvedilecek olan köy komünlerinin diktiği engelleri devirerek, sadece otokrasinin eksiğini gediğini tamamlamak gayesine yarar.»

Görülüyor ki, en mutlak ve müstebit hükümdarların bile boynuna kemend geçiremiyeceği bir varlık varsa o da ekonomik şartlardır; ve Çarların bile lûtfu keremi arkasında ekonomik zaruretler gizlidir.

SOYUTLAMALAR

A. E. GÜRAN

Diyalektik mantığın ana kavramı olan «negation»u iyi anlamak gerek. Bu kavram batıda Hegel'denberi aynı «negation» kelimesi ile belirtilebilmiştir. Bizde ise eskiden «inkâr» «red» «nefy» vb (*) Yenilerde de «olumsuzlama» ve «yadsıma» kelimeleri kullanılmaktadır. Bir felsefe veya teori terimi, o teorinin tümünden yani diğer bütün terimlerle olan ilişkilerinin incelenmesinden anlaşılabilir. Yoksa o terim kelime ise eski anlamları, harf ise başka teorilerde tekâbül ettirilen anlamlar zihnimizi çeler. Diğer taraftan her teorinin, her yeni terimi için yeni yeni kelime ve figür uydurmak da oturmuş dillerde artık pek imkân dahilinde değildir.

Biliyoruz ki, hemen hemen bir dil bir dünya görüşü, bir dünya görüşü ise bir dil demektir. Bilhassa ömründe tek bir teori görmemiş yarı aydınlar için bu böyledir. Adam olağan kelimeleri, olağan anlamları ile yan yana getirerek yeni birşeyler çıkarabileceğini veya «niye daha açık anlatmıyorsun?» diye sorarken yeni teorinin eski kelimelerin eski anlamları ile anlatılabileceğini zanneder. O kelimenin, o teorideki anlamının terim olarak kullanılan diğer kelimelerle olan ilişkilerinin gözden geçirilmesinden sonra anlaşılabileceğini bilmez; büyük bir incelemeye vakti ve sabrı da uygun değildir. Zaten bu fırsatı bulsa, düzenin teorilerini inceleyecek (yâni egemen sınıflardaki entellektüel tırmanmasını yapacak) ve bunların nasıl kapalı sistemler olduğunu ne açmazlar gizlediğini anlayarak egemen sınıfların fiilen negation'una geçecek ve artık ister «red» ister «inkâr» ne ile gösterirseniz gösterin anlıyacaktır. Halbuki kavramı hiç bilmiyene «inkâr »dediğimizde, «insan hâlini inkâr etmemeli» veya «insan ancak daha iyi avanta bulunca hâlini inkâr etmeli» gibi yerleşmiş önerilerin çağrışımını da hazırlamış oluruz. Diğer taraftan mesela «red» kelimesini kullansak «niçin red edeceğiz?» sorusuna hazırlanmamız gerekir. Artık bundan sonra yapacağımız iş bu kelimelerinin eski anlamlarının çağrıştırdığı öneri ve sorulara karşı çıkmak ve onları düzeltmektir. Bu iş ise muhakkak bir tartışma ortamının yaratılması demektir; hem de boş yere...

Ne diyeceğiz,

(*) Ben bu terim için bazen «sarfınazar etme» deyimini kullanmışımdır.

«İnsan her hâlini inkâr ederek yaşar»

«İnsan bildiği bir hâle varacağı için hâlini inkâr etmez, hâlini inkâr ettiği için yeni bir hâle varır.»

«Bir yere varmak için red edilmez, red yapıldığı zaman bir yere varılır.»

Şimdi varın siz düşünün bu karşıt iddialardan sonra kopacak gürültüyü... Adam «inkâr» kelimesini biliyorum (eski anlamlarını) diye bizim cümlelerin doğru olmadığını bağıracak. Biz de bu cümleleri anladığı zaman ancak o kelimeye atfettiğimiz anlamı çıkarabileceğini söyliyeceğiz.

Bu arada Türkçe üzerine bir iki söz söylemek isterim: Türkçe, bir düşünce dili değildir. Kendimizi şişirmenin hiç gereği yok. Hiç bir tarih konağında, Türkçe bir fikir cereyanına rastlamıyoruz. Bizim kuşağımıza dünya görüşlerini ileten hemen bütün düşünürler, Türkçe düşünmemiştir. Buna göre eğer düşünmeye başladık ise ve düşüneceksek (o şartlar varsa) ilk defa Türkçe düşünecek insanlarız. Türkçe, ilk defa şu sıralarda sanat, bilim ve felsefe dili olmak üzere sündürülüp didikleniyor. Ancak bu kelime üretiminde, bir çelişki göze çarpmaktadır: varacağı yeni kavramlara, yeni kelime üretme durumunda olan sanat ve bilim adamları, (dilbilgisi) yetersizliğinden Türkçe kökenli kelime bulamamakta, daha çok yabancı dillerden, varsa aynı anlamlı yoksa yakıştırmalı anlamlı bir kelimeyi almaktadırlar. Düzenin bir kurumu olan Türk Dil Kurumundaki allâmelerde ise bir sanat ve bilim görüşü olmadığından ve herşeyi yerli yerinde (ve de değişmez) gördüklerinden, ürettikleri kelimelerin anlamlarını hemen (bir sözlük içinde) dondurmaktadırlar. Yani kelimenin cümle içinde kullanılmasını öğretiyorum diye (ki bırak bunu okul sözlükleri öğretsin). Yeni bulduğun kelimeye eskisinin (bazan çok galat) arzu ettiğin anlamlarını yakıştırırsan bu, o kelimeyi dondurmak olur. Ya, eski kelimenin bütün anlamlarını hissettirecek cümleler ver veya yalnız kelime karşılığı olarak göster. Ancak bu şekilde kelime özgür olabilecek ve bunu kullanan sanatçılar, bilimciler ona yeni anlamlar kazandıraibleceklerdir.

Meselâ dil kurumu «inkâr» karşılığı «yadsıma» diye bir kelime çıkarmış... Ve hemen altında bir cümle: «insan söylediğini yadsımamalı; yani, «sözünden dönmemeli» ve hattâ «yalancı olmamalı» filân...

Halbuki inkâr, negation olarak da çok defa kullanılmıştır; fakat tartışmalıdır. Çünkü çağrışım yaptırdığı bir kısım anlamları «negation»a uymaz. Haydi diyelim negation'a karşı vermedi fakat biz bu yepyeni «yadsıma» kelimesine o Hegel düşüncesinin büyük anlamını verebilirdik ve bu yeni kelime ile beraber o bize yabancı kavram birarada çabukça kafalara yerleşirdi. Ancak o sığırcıklar topluluğu o «büyük» olması gereken lûgata «insan söylediğini yadsımamalı» yazmasaydı... Tabiî yine de

biz «yadsıma» kelimesini kaybettik sayılmaz hatta kazanırsak bu, devletin lûgatına rağmen olacaktır.

Yadsıma: Oluş bir yadsıma (negation) demektir. Olacak şey gökten zembille inmez; yâni metafizikten fiziğe inmez. Olacak şey bir ortamın kendi içinden başlayan bir farklılaşmasıdır. Şu iki meşhur misâli daima hatırlayalım.

Yumurta misâli: Yumurta muayyen kuluçka şartlarında (belli bir olgunluk safhasından sonra) kendi içinden inkâra uğrar (yadsınır). İçinden bir farklılaşma başlar. Bu hal yumurtanın çözülmesi (dejeneresansı) demektir. Olan bu farklılaşmanın ne olacağı diye bir soru abestir .Bu soruya ancak «yumurta yumurtalıktan çıkıyor» diye cevap verilir. Belli bir müddet sonra bu başkalaşım bir kararlılık kazanır. Farklılaşma kendi kendine benzemeye yâni kendi ile özdeşleşmeye başlar; ve özdeşleşir. Bu halde yumurta artık, yumurtaya hiç benzemeyen bir şekilde yeniden varolmuştur, yâni yumurtanın inkârı tamamlanmıştır ki buna civciv denir. Civciv yumurtanın maddesindendir yani özünde yumurta vardır ama yumurta değildir artık; ki ona «yumurtanın inkârı» deriz.

Su - buz misali: Su belli şartlarda buzlaşmaya başlar. Yani gidişin (meselâ burada soğuma) muayyen anından sonra bazı moleküller diğerlerinden farklılaşır (burada hareketi yavaşlar) yâni onları reddeder. Ve bu reddiyeci moleküller derhal biribirleri ile irtibat kurarlar(kohezyon bağlantısı) çünkü reddiyeci olmakta biribirlerine benzeşmişlerdir. İşte bu mecburen anlaşan (irtibat kuran) reddiyeci moleküller bir buz parçası meydana getirmişlerdir. Buzun da molekülleri aynı su molekülleridir ama bunların su moleküllerinden farklı bir ilişki tarzı vardır. Buz da sudan yapılmıştır ama artık su değildir, onun inkârıdır.

Bu temel misalleri kafamızda çok iyi şekillendirmemiz ve her oluşa tatbik etmemiz gerek. Ancak bundan sonradır ki «yok farzetmek» ile «inkâr etmek : yadsımak» terimlerinin farkını anlayabileceğiz. «Yok farzetmek» gericilerin sahip çıktığı bir terimdir. Onlar akıllarının erebildiği veya takıldığı bir tarih merhalesi veya insanlık kültüründen sonrasını yok farzeder ve o günü bugüne getirmeye çabalarlar. Onun için o tarihî boşluğu metafizikle doldururlar (!) (bir takım putlar hayaletler...) Halbuki diyalektik mantıkla mücehhez bir aydın bugüne kadar bütün tarihi merhaleleri öğrenir bugüne gelir ve yarını yaratmak için bugün açısından dünleri eleştirmeye yâni yadsımaya başlar.

Okuyucunun aklı karışmasın Lenin o kitabında «Biz hangi fikir mirasını inkâr ediyoruz» değil «Biz hangi fikir mirasını yok farzediyoruz» demek istiyordu.

Bugünün aydını (tabii ki işi pek güçtür) yapabildiği kadar bütün tarihi tarayacak ama bütün bu merhalelerin büyük bir sentez noktası olarak Hegel - Marx - Engels - Lenin zincirini muhakkak inceleyecektir.

Fakat bu, zamanı gelince yâni yeterli bir perspektif kazanılınca bu büyük sentezin de eleştirisi yapılmayacak demek olmayacaktır. Yine bu anlatımdan kolayca anlaşılacağı gibi gerçekçi bir teorinin inkârı o teorinin genişletilmesi (extension) demektir. Yoksa teorinin yenisini bulunca eskisini ortadan toz etmek, yıkmak (yok farzetmek), sık sık putları yıkılan metafizikçilerin işidir (*).

Demek ki olgunlaştığını hisseden, dolduğunu hisseden bir aydın inkâra geçmek istiyor demektir. Bu aydın, olan teorileri özgürce eleştirmelidir ve vazifesi de zaten budur. Ama kendi eleştirmelidir; Lenin'in ağzından dünkü burjuva toplumunu eleştirmesi bilimsel açıdan hiç bir mana ifade etmez. Ancak Lenin olmak istiyen bir megalomanyak veya devrimci olduklarını iddia eden devletlere yaranarak ilerisi için politik yatırım yapmak istiyen bir çömez avantacı sıfatını kazanır. Halbuki o gerçek reddiyeci bir aydın ise bugünün burjuva sınıfının veya hakim sınıfın görüşlerine, yani teorilerine eleştiri getirmek durumundadır. Hatta dünya inkârcı entellektüelleri ile ilişkisini kurabilecek gibi ise devletlerarası politika lâflarının üstüne çıkarak ileri kapitalist ve sosyalist toplumların bile başka faktörlerle farklılaşmış zümrelerini eleştirmelidir.(**)

Bu şekilde gerçek inkârcı aydınların yaptıkları orijinal eleştiriler biribirini tamamlar ve onları düzenden ayırır ve biribirlerine yaklaştırır. Fakat bir tarihi otoritenin meselâ Lenin'in ağzından yapılan eleştiriler ise ona en çok lâyık olmak, sahip çıkmak, dolayısiyle paye kazanmak filân manâlarında o aydıncıkları sidik yarışına götürür ve düzenin serbest rekabet kategorilerine sokar. Yukarıdaki misaller burada da hemen hatırlanmalıdır. Düzenin inkârı demek hâkim sınıflar yumurtasından inkârcı moleküllerin yumurta içi ilişkilerinden kopması ve yumurta içi ilişkilerinden kopan moleküllerin başkalaşma (red) karakterleri ile ilişki kurarak civcivi oluşturmaları demektir.

Ancak ve yalnız bir şeyi inkâr, inkâr edenler arasında gerçek bir ortak karakter, yâni gerçek bir ilişki demektir.

Olan bir şeyi tasdik ederek anlaşmak, ilişki kurmak demek, o oluşumun yapmış olduğu reddiyeye katılmak demektir. Yani hareket öncesi somut bir fikirde apaçık bir teoride anlaşmak demek, hâkim sınıfları

(*) Yâni dialektik terim «inkâr (negation)»'ı yıkmak kelimesi ile de anlatmaya kalkmak yersizdir.

(**) Bizim aydınların bu eleştiri seviyesine gelmesi için gerekli somut şartlar belki de Türkiye'nin Ortak Pazara katılması ile planlanan Fransa, İtalya tipi bir komünist partisinin kurdurulması ile ortaya çıkacaktır. Türkiye için böyle bir soyut parti iyi kontrol edilebileceğinden, yaptıracağı provakasyonla bir iki hareketi çıkmaza sürükler ve ondan sonra yaptığı objektif incelemede (!) «Türkiye'de daha devrimin nesnel şartları oluşmamıştır» hükmü ile kuvvetli bir fren olabilir. Artık Falih Rıfkı bey bile komünist partisi kurulsun dedikten sonra...

tasdikte yani proletaryanın reddinde anlaşmak demektir. (*)

Evet artık hiç olmazsa Marx - Engels - Lenin'in şu diyalektik mantığında anlaşalım. Bu memleketin halkı ve bilhassa aydınları monarşilerde yüzyıllar boyu iğdiş edilmiştir. Hür tefekkür ve yaratıcılık olağan öğretiye «hayır» ile başlar halbuki medreselerde ve medrese taslaklarında daima otoriteye iman ve olağan öğretiyi tastik âlimliktir diye telkin edilmiştir. Onun için genellikle bizim aydın «daha mükemmel bir teori bulursam eskisini eleştiririm» der, eskiyi eleştire eleştire, yenisinin oluşacağını anlamaz. O emir kuludur büyükleri (dışa bağımlı politikacılar) yeni bir model verirse eskisine hırlar. İnkâr (eleştiri) bunalımını içinde duyar fakat yeni bir hedefe aport denilmediği için «gayesiz eleştiri» ona mantıksızlık gelir. Bu, iyice belletilen, tabiatına aykırı mantık onu şaşkın etmiştir, hasta etmiştir. Bu yüzden Bakırköyü ziyaret etmeyenleri çok azdır.

Elbet yakında bu çelişki de çözülecektir. Artık bu kadar kölelik bizde özgürlük bilincini yaratacaktır ve ne yapacağımızı sormadan hayır! diyebileceğiz, ve düzene gerçekten hayır diyenler bu ortak oy'da birleşecekler ve yeni teori bu ortak «hayır» dan başlayacaktır. Bu gerçekten hayır yâni gerçek hür tefekkür başlangıcı, karşısında, yoksulluk görecektir, açlık görecektir hatta silâh görecektir. Ama işte ancak o zaman yeni bir fikrin silâhla tasdik ettirileceğini öğrenebiliriz.

Proletarya mı?

Gardiyanı silâhını başka tarafa çevirince o ne yapacağını bilir.

(*) Hâkim sınıf içinde devrimcilik oynamaya en güzel örneklerden birini Kapital çevirmenimiz M. Selik vermiştir. Hâkim sınıflara gerçek bir inkâr duymamış adam, Marx-Engels'in dâhiyane ısrarı «sınıf» kavramını anlıyamaz. İşte bu yüzdendir ki, Marx'ın Kapital'e girişindeki «okuyucuya sunuyorum» sözünü «kâmu oyuna sunuyorum» diye çevirir. Ve bu iki söz arasında bir fark göremez. O, inkârı ile çağ açan büyük insan eserini ancak inkârcı aydınlara ve proleteryaya sunardı. Onun okuyucusu kâmu oyunu inkâr etmiş aydınlardı; onu, ancak onlar anlıyabilirlerdi ve kâmu oyu denilen hâkim sınıf fikirlerini «objektif jüri» proleterya önünde eleştirirdi. Çünkü mahkûmiyeti onlara tescil ettirecekti. Demek ki çevirmen Marx'ı, ya inkâr ettiği ortama eser sunacak bir deli ya da inkâr ediyormuş gibi reklam yapıp kitap satışı sağlıyan bir bezirgân sanıyor.

SOSYALİST DERGİLER:

«Millî demokratik devrim mücadelesinde omuz omuza» şiariyle yayınlanan, 15 günlük **İşçi - Köylü**, «Sosyalist Kurultay» konusunda şunları yazıyor: «Türkiye'de bugün dağınık bir şekilde mücadele eden bütün sosyalist çevreleri birleştirmenin yolunu mutlaka bulmalıyız. Türkiye'deki sosyalist hareketin birleşmesi yolunda bir adım olarak SOSYALİST KURULTAY toplanmalıdır.»

Ant, 6. sayısında, «bireysel terörizmi» red ediyor: «TİP'te ideolojik mücadele bireysel terörizmle gerçekleşemez.» Gerçek sosyalistlerin mücadele yolu nedir? «Parti kitlesini eğitmek ve bilimsel sosyalist ilkelerin etrafında kenetlendirmek.» «Halk yığınlarının gerçek kurtuluşunu DEVRİMCİ HALK CEPHESİ sağlıyacaktır. Kesintisiz Devrim, ve, tek yol örgütlenme.»

Sosyalist devrim görüşünü savunan ve Türkiye'deki esas çelişkinin Sosyalist Devrim ile çözüleceğine inanan (Aylık Sosyalist Dergi) **Emek'in** (Sayı: 5, Ekim 1970) anlatışına göre:

MDD'ciler, Türkiye sosyalist hareketinin biricik siyasî örgütü olan TİP'i içerden kundaklamakla görevli burjuvazinin ajanıdırlar.

MDD ihanet içindedir. Fakat, faşist ihanet şebekesinin, bu ihanet güruhunun takındığı maske, 13 eylülde, düşmüştür. İğrenç faşist MDD'ci şımarık, hain, hırsız ve gaspedici komando taslaklarına gereken ders verilecektir. Bunlar yeni - faşistlerdir, saldırgan ve sadist burjuva veletleridir. İşkence metotlarını hayvanca uygulayan saldırgan güruhu, işkence masası memurlarıdır. Beyinsizler ve ajan provokatörler güruhudurlar. MDD'ciler tasfiye edilecektir. MDD'cilerin yanında olanlar sosyalizmin düşmanıdır. Onlara karşı çıkmayan karşı - devrimcidir.

TİP Ankara İl Kongresi'nin kararı: **Bilimsel sosyalizm ışığında Partiyi güçlendirmek!**

(Proleter devrimci) **Aydınlık,** sağ oportünist ve revizyonist çizgiden «sol» oportünist çizgiye kadar çeşitli unsurları içinde toplıyan, ilkesiz birlik cephesine çatıyor: «İLKESİZ BİRLİK CEPHESİ çözüldükçe saldırganlığını artırıyor, saldırdıkça çöküşünü hızlandırıyor!»

Derginin görüşüne göre: TİP'i anarşizme batıran oportünist kliklerdir. Aren - Boran kliği sosyalizmin düşmanıdır. Gereken şudur: Devrimci Partimiz için SOSYALİST KURULTAY!

Sovyetler birliğinde kapitalizme geri dönüş konusunu ele alan dergi, arka kapağında ,MAO'nun sözlerini tekrarlamaktadır: «Marksizm - Leninizm gerçeğine karşı durulamaz. Halk yığınları, eninde sonunda Devrim için ayaklanacaktır. Dünya Devrimi mutlaka zafere ulaşacaktır.»

(Sosyalist) **Aydınlık,** ayın dokuzuna kadar 1 Ekim tarihli sayısını İstanbul bayilerinde bulamadık. Mübadele yolile de dergimize gönderilmedi.